

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR SERTIFIKAAT/ NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

AFRHL.1

AFRIKAANS HUISTAAL V1

NOVEMBER 2020

PUNTE: 70

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 12 bladsye.

OGGENDSESSIE

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Hierdie vraestel bestaan uit DRIE afdelings:

AFDELING A: Leesbegrip (30)
AFDELING B: Opsomming (10)
AFDELING C: Taalstrukture en -konvensies (30)
2. Beantwoord AL die vrae.
3. Begin ELKE afdeling op 'n NUWE bladsy.
4. Trek 'n streep ná elke afdeling.
5. Nommer elke antwoord korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is.
6. Laat 'n reël oop na elke antwoord.
7. Skenk veral baie aandag aan spelling en sinskonstruksie.
8. Voorgestelde tydsindeling:

AFDELING A: 50 minute
AFDELING B: 30 minute
AFDELING C: 40 minute
9. Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A: LEESBEGRIP**VRAAG 1**

Lees en kyk na die tekste hieronder en beantwoord die vrae wat daarna volg.

TEKS A: ARTIKEL**DIE MANIPULASIE OP JOU BORD**

1	Die mensdom kan nou maar eenmaal nie ophou karring aan hulle omstandighede nie. Dit is natuurlik so omdat die mens altyd na meer en beter hunker. Dit is een van die redes waarom die mensspesie oor die jare so suksesvol was. Dus is dit te verstane waarom ons ook al hoe meer na beter en gesonder kos vra.	5
2	Geneties gemodifiseerde* organismes (GGO) is een voorbeeld van hoe die mens se strewe na meer en gesonder kos bogenoemde hunkering bevestig. Maar die gebruik van biotegnologie om spesifiek geneties gemanipuleerde voedsel te skep laat mense met agterdog oor hierdie tegnologie.	
3	Biotegnologie (wat GGO insluit) is al van oertye af deel van die mens se lewensverhaal en word van die vroegste tye af geassosieer met voedselvoorsiening en uitdagings soos wanvoeding of hongersnood. Deesdae sluit biotegnologie egter veel meer in: van die ontwikkeling van nuwe medisyne tot kunsmatige intelligensie en die uiteindelijke eenwording van mens met masjien.	10
15
4	GGO is organismes waarvan die genetiese struktuur verander (gemodifiseer of gemanipuleer**) is sodat dit nie deur, onder andere, siektes of insekte aangetas word nie. Die eerste kommersieel verboude GGO wat in die negentigs koerantopskrifte gehaal het, was die "Flavr Savr"-tamatie wat van 1994 tot 1997 op winkelrakke beskikbaar was. Dié tamatie is aangepas om stadiger ryp te word om die fermheid daarvan te behou. Hierdie mylpaal om gewasse deur middel van biotegnologie te kweek, het geblyk 'n wenresep te wees.	20
5	<u>In 2016 is ongeveer 185,1 miljoen hektaar biotegnologiese gewasse deur sowat 18 miljoen boere in 19 ontwikkelende lande volgens geneties gemanipuleerde prosesse verbou.</u> Dit is egter so dat 'n land soos Brittanje steeds nie die verbouing van GGO toelaat nie, maar hulle voer wel sulke produkte in en hulle wetgewing reguleer dit baie streng. Navorsing dui wel daarop dat Brittanje, nes al hoe meer ander lande, tans in die ontwikkeling van biotegnologiese gewasse belangstel en toenemend navorsing oor GGO doen.	25
6	Wetenskaplikes wat die ontwikkeling van geneties gemanipuleerde voedsel navors, worstel met dié vraag: Hoe kan die voorsiening van voedsel verseker word in 'n wêreld wat deur uitdagings soos klimaatsverandering en bevolkingsgroei in die gesig gestaar word? Omtrent 1 uit elke 9 mense op die planeet het tans nie genoeg voedsel om gesond te eet nie, aldus die Wêreldvoedselprogram. Die meerderheid van dié mense woon in ontwikkelende kontinente soos Asië en Afrika.	30
35

7	Biotegnologiese navorsing word daarom gesien as een van baie strategieë wat wêreldwyd armoede en omgewingsaftakeling moet aanpak, veral waar dit boere wat in ontwikkelende lande op klein skaal boer, bemagtig. Hulle kan hierdie inligting oor genetiese manipulasie van gewasse gebruik om beter vir droogtes te beplan, gewasse te plant wat teen onkruid bestand is, die invloed van gifstowwe op hulle gewasse minimaliseer en die voedingswaarde van sekere gewasse bepaal om suksesvoller te boer.	40
8	Met betrekking tot die navorsing van genetiese manipulasie, verduidelik Jennifer Thompson (professor in die Departement van Molekulêre en Selbiologie aan die Universiteit van Kaapstad) die proses soos volg: "Genetiese manipulasie laat jou toe om 'n geen*** van enige organisme oor te plaas in 'n ander organisme om strukture te kweek, wat nie noodwendig reeds in die organisme is nie." Sy noem dan ter verduideliking die voorbeeld van rys wat dikwels nie oor genoeg natuurlike vitamien A-vlakke beskik nie. "Deur die rys egter geneties te manipuleer, kan vitamien A-vlakke daarin verryk word sodat kinders wat drie keer per dag rys eet, nie gesondheidsprobleme ontwikkel nie."	45 50
9	Sy wys verder daarop dat die meeste van die kossoorte wat ons deesdae eet, of dit "organies" of volgens "normale" landboumetodes verbou is, in die een of ander stadium genetiese manipulasie ondergaan het: hetsy op die landerye of in laboratoriums waar dit aan kruisteling of gevorderde biotegnologiese tegnieke onderwerp is. "Dit is dus 'n veilige metode om gewasse 'sterker' en gesonder vir menslike gebruik te maak," aldus Thompson.	55
10	In aansluiting hierby wys mediese navorsing daarop dat daar tot dusver nog geen wetenskaplike bewyse geboekstaaf is dat GGO negatiewe gesondheidsgevolge vir mens of dier inhou nie. Sowat 90 persent van wetenskaplikes glo tans dat GGO veilig is. "Miljoene diere en mense eet onwetend van hierdie geneties gemanipuleerde kossoorte sonder om iets daarvan oor te kom," bevestig Thompson onlangse bevindings – maar die verbruiker bly sku wanneer hulle die GGO-teken op kosverpakkings sien. En sy verstaan nie hoekom hulle so reageer nie. "Hulle sien dit waarskynlik as eksperimentering met gewasse en hulle hou nie daarvan dat hulle sulke kos moet eet nie," sê Thompson.	60 65
11	Skeptiese verbruikers skram weg van geneties gemanipuleerde produkte omdat dit volgens hulle "onnatuurlik" en duur is. Hulle is vas daarvan oortuig dat dit sleg vir jou gesondheid is, en finansiële buite die bereik van baie produsente is. Dit is egter denkfoute, aldus Thompson. "Geneties gemanipuleerde gewasse gaan deur 'n rits kontroletoele om die veiligheid daarvan te verseker en kanke staan boere finansiële by indien hulle biotegnologie op hul plase wil toepas."	70 75
12	Maar ondanks al bogenoemde kwellings glo Thompson steeds aan die meriete van GGO: "Sit maar 'n mielietjie op die kole wat die GMO-teken dra, jy sal niks daarvan oorkom nie."	

[Verwerk uit *TAALGENOOT*, Winter 2018]* **Gemodifiseerde:** ander vorm gee; wysig; aanpas** **Manipuleer:** bewerk om die verlangde resultaat te bereik*** **Geen:** die deel van 'n sel wat bepaal hoe 'n organisme ontwikkel, groei en lyk

TEKS B: VISUELE TEKS

[Verwerk uit *Die Burger*, 10 Augustus 2013]

VRAE: TEKS A

- 1.1 Waaron karring mense gedurig aan hulle omstandighede? (1)
- 1.2 Haal EEN woord uit paragraaf 1 aan wat op die gevolg van dié gekarring van die mens dui. (1)
- 1.3 Herlees paragraaf 3.
Hoe weet die leser dat gemanipuleerde/gemodifiseerde voedsel nie 'n nuutjie is nie? Verskaf TWEE redes waarom die ontwikkeling van gemanipuleerde/gemodifiseerde voedsel geregverdig kan word. (3)
- 1.4 Noem TWEE klemverskuiwings wat biotegnologie ondergaan het. Kies EEN van jou antwoorde en motiveer of hierdie klemverskuiwing 'n positiewe of negatiewe gevolg vir die mens inhou. (3)
- 1.5 Waaron was die "Flavr Savr"-tamatie in die negentigs nuuswaardig? Noem ook TWEE verskille tussen die "Flavr Savr"-tamatie en ander tamaties. (3)

- 1.6 Noem TWEE redes waarom die skrywer die statistiek in die onderstreepte sin in paragraaf 5 by hierdie artikel ingesluit het. (2)
- 1.7 Dink jy dat 'n land soos Brittanje toegelaat moet word om geneties gemanipuleerde produkte in te voer? Motiveer jou antwoord. (1)
- 1.8 Waarom, dink jy, is klimaatsveranderinge en bevolkingsgroei onderskeidelik belangrik wanneer wetenskaplikes navorsing oor die volhoubaarheid van GM voedselvoorsiening doen? (2)
- 1.9 Hoe kan kleinskaalboere die navorsing oor geneties gemanipuleerde gewasse tot hulle voordeel gebruik? (4)
- 1.10 Hoe sluit prof. Jennifer Thompson se verduideliking van die genetiese manipulasie van rys by die laaste sin van paragraaf 1 aan? (1)
- 1.11 Verbruikers is skepties oor kos wat die GMO-merk bevat.
- 1.11.1 Herlees paragraaf 9 en 11.
- Waarin is die ironie opgesluit indien 'n leser die verbruiker se skeptisisme oor hierdie soort kos beoordeel? (1)
- 1.11.2 Dink jy, na aanleiding van dié artikel, dat 'n verbruiker rede tot skeptisisme het wanneer dit by geneties gemanipuleerde produkte kom? Motiveer jou antwoord met TWEE redes. (2)
- 1.12 Prof. Thompson slaag in haar verduideliking in paragraaf 11 dat geneties gemanipuleerde gewasse veilig vir menslike gebruik is.
- Motiveer waarom 'n leser met bogenoemde stelling kan saamstem. (1)

VRAE: TEKS B

- 1.13 Watter TWEE visuele aanduidings in die teks dui daarop dat die ma nie behendig in die kombuis is nie? (2)
- 1.14 Dink jy die muis, links onder in die hoek van die spotprent, se woorde is gepas? Motiveer jou antwoord. (1)

VRAE: TEKS A EN B

- 1.15 In watter opsig is daar 'n verband tussen paragraaf 4 en 10 van TEKS A en die inhoud van TEKS B? Verwys afsonderlik in jou antwoord na die verband van elkeen van dié paragrawe met TEKS B. (2)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B: OPSOMMING**VRAAG 2**

Lees die teks hieronder en maak 'n opsomming van **SEWE maniere om ekstra geld te verdien**.

LET WEL:

1. Jou opsomming moet in jou eie woorde (in volsinne) in paragraafvorm aangebied word en mag nie meer as **90 woorde** beslaan nie.
2. Jy moet EEN samehangende paragraaf skryf.
3. Dit is nie nodig om vir die opsomming 'n titel te gee nie.
4. Dui die getal woorde aan wat jy vir die opsomming gebruik het.

TEKS C**VERDIEN 'N EKSTRA INKOMSTE**

Om maandeliks finansieel te oorleef word al moeiliker. Dit word noodsaaklik om aan maniere te dink om 'n paar ekstra rande te verdien. In jou gemeenskap moet daar iewers 'n behoefte bestaan wat jy kan benut.

Een manier is om jouself teen betaling as 'n motorbestuurder vir partytjiegangers wat na 'n aandjie uit by die huis wil kom, uit te huur. Dit verseker hulle van 'n veilige rit huis toe én hulle is bereid om daarvoor te betaal.

As bejaardes jou passie is, kan jy weekliks 'n draai by ouetehuse maak om die inwoners te help om hulle hare te versorg, wat 'n ekstra inkomste verseker. Troeteldierliefhebbers sukkel met 'n soortgelyke probleem om hulle diere se voorkoms netjies te hou. 'n Mobiele diersalon kan ook vir jou finansieel tot voordeel strek wanneer jy verskillende dienste lewer soos om die diere se hare te sny, hulle te bad en selfs hulle pelse te versorg.

Verder kan jy dalk jou dienste as partytjieorganiseerder aanbied vir werkende ma's wat nie tyd het om kinderpartytjies te reël nie. As partytjieorganiseerder moet jy sorg dat jy alles doen; die ma, haar kind en die gaste moet net opdaag en alles geniet. 'n Enkelma met 'n nuwe baba sal met graagte vir enige hulp met gewone huistake soos wasgoed was, die huis stofsuig of selfs skottelgoed was, betaal. Hierdie hulp met huistake sal haar meer geleentheid bied om die baba te versorg en haar ander verantwoordelikhede na te kom.

As bogenoemde nie in jou kraal pas nie en jy dalk ondervinding in webontwerp het, kan jy hierdie vaardigheid tot jou voordeel gebruik. Skep 'n aanlyn profiel op webtuistes waar jy advertensiespasie aan mense verkoop wat hulle dienste wil adverteer. Aangesien meer sakemense deesdae bewus is van die voordele van 'n aanlyn teenwoordigheid, behoort hierdie wenk jou heelwat geld in die sak te bring.

Moontlik kan jy dit dalk oorweeg om Saterdagoggende voor 'n winkelsentrum worsrolletjies te verkoop. Onthou net om voor die tyd toestemming by die winkelsentrum se bestuur te verkry.

Daar is dus verskeie maniere om met jou talente te woeker sodat jy jou inkomste kan aanvul.

[Aangepas uit <https://finansies.solidariteit.co.za/ekstra-inkomste>]

TOTAAL AFDELING B: 10

AFDELING C: TAALSTRUKTURE EN -KONVENSIES

VRAAG 3: ADVERTENSIES

Bestudeer die advertensie (TEKS D) hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

TEKS D

1

2

3 **ONS GLO DAT ONS NET DIE GESKENK VIR JOU HET!**

4 Wanneer jy vir jou (3.5) geskenke van goud kies,
5 moenie oorhaastig wees nie. Verwelkom die
6 onafhanklikheid, die luuksheid om in staat te wees
7 om bederf te word, soos net jy verdien. Buitendien,
8 niemand kan 'n (3.6) **beter** geskenk vir jou kies as
9 net jy nie. 9 karaat-roosgoudoorbelle met ametis,
10 pienk saffiere en diamante.

11 Besoek NOMZAMO MTI vir juwele wat skitter in
12 Afrika-styl.

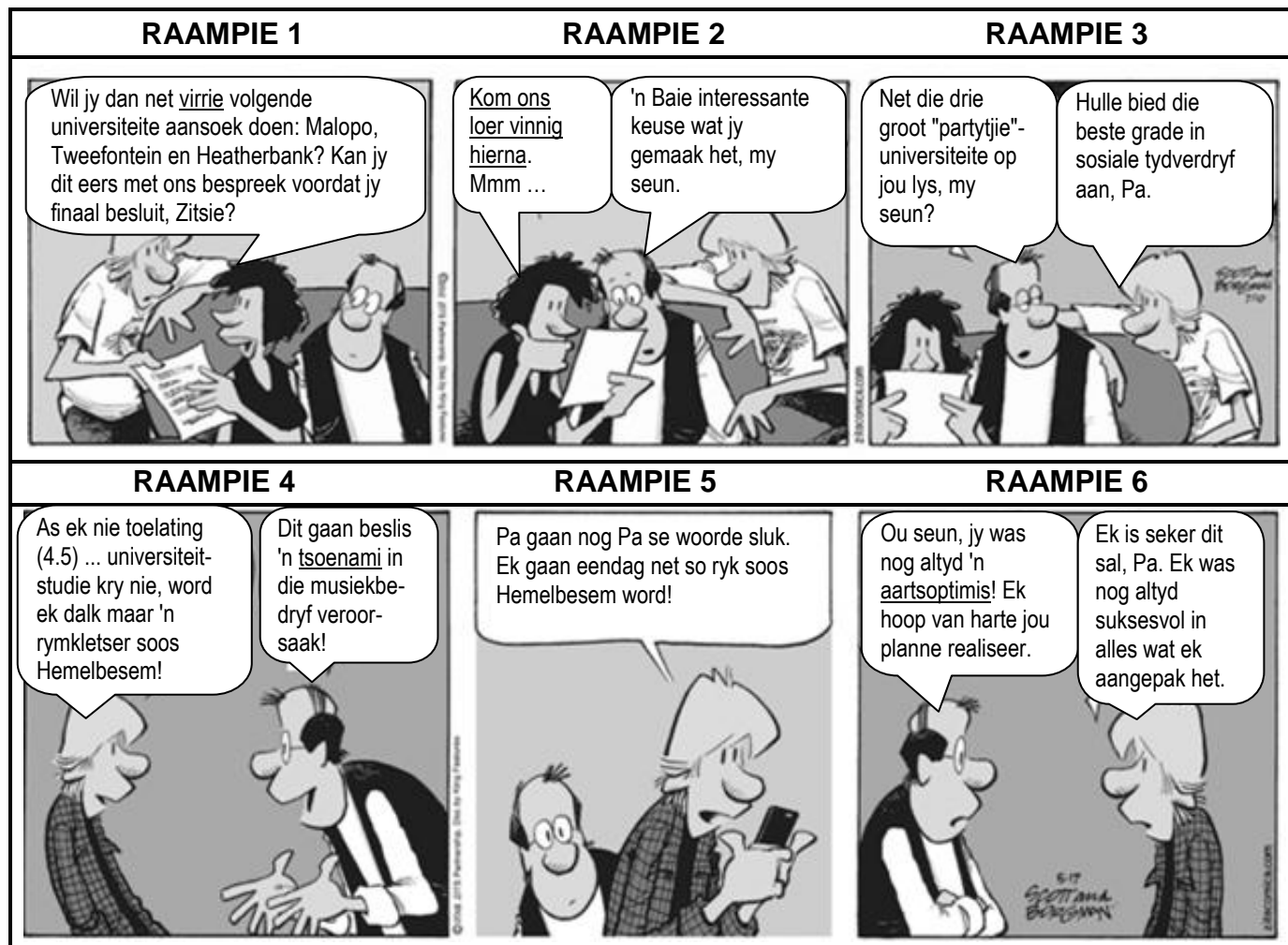
[Aangepas uit www.arthurkaplan.co.za]

VRAE: TEKS D

- 3.1 Watter soort voornaamwoord is die woord in reël 2? (1)
- 3.2 Is die prentjie van die oorbelle in die opskrif gepas? Motiveer jou antwoord. (1)
- 3.3 Skryf 'n woord uit reël 3 neer wat op 'n mening dui. Herskryf nou hierdie reël sodat dit 'n feit vorm. (2)
- 3.4 Herskryf die onderstreepte sin in reël 4 en 5 in die verlede tyd. (1)
- 3.5 Gee die verkleinwoord van die vetgedrukte woord in reël 4. Gebruik nou die sinoniem van jou antwoord in 'n verklarende sin. (2)
- 3.6 Gee die oortreffende trap van die vetgedrukte woord in reël 8. (1)
- 3.7 Skryf DRIE opeenvolgende woorde uit reëls 9 tot 12 neer wat die adverteerder as 'n oorredingstegniek gebruik. (1)
- 3.8 Waarom is Nomzamo Mti in hoofletters? (1)
- [10]**

VRAAG 4: STROKIESPRENT

Bestudeer die strokiesprent (TEKS E) hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

TEKS E**ZITS**

[Verwerk uit www.zitzcomics.com]

- 4.1 Benoem die klankverskynsel wat aanleiding gee tot die uitspraak van die onderstreepte woord in RAAMPIE 1. (1)
- 4.2 Verduidelik onderskeidelik die gebruik van die twee kommas in RAAMPIE 1. (2)
- 4.3 Herskryf die onderstreepte sin in RAAMPIE 2 in die vraende sinswyse. (1)
- 4.4 Wat is die geïmpliseerde betekenis van die pa se vraag in RAAMPIE 3? Verduidelik ook waarom Zits se reaksie in RAAMPIE 3 as sarkasties geïnterpreteer kan word. (2)
- 4.5 Skryf die voorsetsel neer wat in die eerste spraakborrel van RAAMPIE 4 ontbreek. (1)

- 4.6 Wat is die konnotatiewe verklaring vir die onderstreepte woord in RAAMPIE 4? (1)
- 4.7 Verbind die twee sinne in RAAMPIE 5 met 'n gepaste onderskikkende voegwoord. (1)
- 4.8 Verklaar die betekenis van die voorvoegsel in die onderstreepte woord in RAAMPIE 6. (1)
- [10]

VRAAG 5: TYDSKRIFARTIKEL

Bestudeer die artikel (TEKS F) hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

TEKS F

ONS IS BRAAI EN BRAAI IS ONS

Annami Mailovich

- 1 Ons diverse kultuuridentiteite word dikwels deur kos gevorm wanneer mense saans heel gesellig om die kospotte saamkuier.
- 2 Vir die meeste Suid-Afrikaners – van 'n padwerker tot 'n (5.3) ingenieur – is 'n maaltyd nie 'n maaltyd mits daar nie ook 'n stukkie vleis op die bord lê nie. Geen wonder dat Erfenisdag in die volksmond sinoniem met (5.4) "Braaidag" geword het nie. 5
- 3 (5.5) Die Khoisan was waarskynlik die eerste kultuurgroep wat drie soorte vleis op een vuur gaargemaak het. Verskeie ander kultuurgroepe maak ook vleis oor die (5.6) kole gaar. Daarom het vleisbraaiery oor die kultuurgrense heen Suid-Afrikaans geword. Selfs jou Engelse buurman gaan jou waarskynlik ook na 'n braai toe nooi. Geselsies om braaivleisvure is iets wat Suid-Afrikaners van alle kultuurgroepe saam kan vier. 10
- 4 En kyk, Suid-Afrikaners het braai al tot 'n fyn kuns vervolmaak – en dít is wat braai so uniek maak. Ons stamp selfs kop oor die soort hout wat vir verskillende vleissnitte gebruik moet word, maar sonder om mekaar se gevoelens te (5.7) kwets. 15
- 5 Vleisbraai en die regte hout gaan hand aan hand, net soos braaivleis en pap. (5.8) Mieliepap – in al sy variëteite – is die een dis wat wyd onder Suid-Afrikaners gedeel word en wat almal kan bekostig. By 'n Zoeloe-braai op die platteland sal jy waarskynlik met 'n karba vol heerlike koringbier verwelkom word. Vir poeding is daar die koeksister en sy Kaaps-Maleise naamgenoot, die koeksister, iets wat binnelanders glad nie ken nie. Degerig, soeterig en op sy beste warm bedien. 20
- 6 Kom, vul dus vandag jou kospotte met tipies Suid-Afrikaanse kos! Iemand het per geleentheid gesê Suid-Afrika is 'n smorgasbord* van diverse smulkos. 25

* 'n Verskeidenheid koue vleissoorte, patee, gerookte salm en ander koue of warm soutgeregte, sowel as slaaië, tradisioneel in Skandinawië voorgesit as voorgereg of as 'n buffetete. (HAT: 2015)

[Verwerk uit TAALGENOOT, Winter 2018]

- 5.1 Skryf 'n woord wat 'n diftong bevat uit die titel neer en onderstreep die diftong. (1)
- 5.2 Skryf uit paragraaf 1 slegs die hoofsin en daarna slegs die bywoordelike bepaling van plek neer. (2)
- 5.3 Kort die onderstreepte woord in paragraaf 2 (reël 3) korrek af. (1)
- 5.4 Gebruik die kern van die onderstreepte samestelling in paragraaf 2 (reël 5) as 'n bepaler in 'n nuwe samestelling van jou eie. (1)
- 5.5 Skryf die bepaalde rangtelwoord wat in die onderstreepte sin in paragraaf 3 voorkom, neer. (1)
- 5.6 Gee 'n idioom met "kole" as kern wat beteken dat iemand raaskry. (1)
- 5.7 Gebruik die onderstreepte woord in paragraaf 4 se doeplet in 'n verklarende sin. (1)
- 5.8 Herskryf die onderstreepte sinsdeel in paragraaf 5 deur die leestekens met ander leestekens wat dieselfde funksie het, te vervang. Gee ook die funksie van dié leestekens in die sin. (2)
- [10]**

TOTAAL AFDELING C: 30
GROOTTOTAAL: 70

